
пропонують відмовитися від використання у визначенні поняття трудового договору такої ознаки, як підлягання працівника правилам внутрішнього трудового розпорядку.

Також викликає сумніви необхідність вказувати у визначенні трудового договору обов'язок роботодавця забезпечувати окрім належних, безпечних та здорових умов праці, «належні санітарно-побутові умови», адже це можна передбачити в спеціальній статті, яка безпосередньо встановлює обов'язки роботодавця, а не «загромаджувати» дефініцію їх детальним переліком.

Таким чином, реформування національного трудового законодавства має відбуватися з урахуванням сучасних світових та європейських тенденцій, основними з яких є наступні:

по-перше, поглиблення диференціації правового регулювання трудових відносин та легалізації нестандартних видів зайнятості з метою закріплення трудових прав та гарантій для працівників, залучених до такої діяльності;

по-друге, відмова від зайвої «зарегульованості» трудових відносин та наділення сторін трудового договору більшою договірною свободою при визначенні умов праці, робочого місця, режиму роботи тощо;

по-третє, перегляду поняття трудового договору в частині обов'язковості підлягання працівника правилам внутрішнього трудового розпорядку, а також забезпечення роботодавцем належних санітарно-побутових умов праці;

по-четверте, безумовного збереження в теоретичній конструкції трудового договору ознак, що найбільше зачіпають права та інтереси найманого працівника, зокрема, його стабільності та оплатності.

Сіньова Л.М.

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
канд.юрид.наук, асистент кафедри трудового права
та права соціального забезпечення*

ЗНАЧЕННЯ ГУМАНІСТИЧНОЇ ФУНКЦІЇ В ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Власне термін «гуманізм» введено у науковий обіг німецьким педагогом Ф. Нітхаммером на початку XIX ст., та вперше його вжито у якості визначеного погляду на життя датським філософом Габріелем Сібберном (Gabriel Sibbern), в книзі «Про гуманізм» («Om humanisme», 1858). Відома роль у розповсюдженні визначення «гуманізму» належала британському філософу-прагматисту Ф. Шіллеру. На початку XX століття він використав це слово у заголовку до своєї книги «Гуманізм: Філософські есе» («Humanism: Philosophical

¹⁵ Мельничук Н.О. Визначення трудового договору в нових ринкових умовах / Н.О. Мельничук. – Форум права. – 2011. – № 3 [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua>.

essays»¹⁾ задля вираження власних поглядів на життя.

Гуманізм – (від лат. *humanus* – людський) – 1) сукупність ідей і поглядів, які стверджують цінність людини незалежно від її суспільного становища і право особистості на вільний розвиток своїх творчих сил, проголошують принципи рівності, справедливості; 2) світогляд, заснований на принципах рівності, справедливості, людяності відносин між людьми, повагою до людської гідності, турботою про благо людей; 3) історична система поглядів, що змінюється, визнає цінність людини як особистості, її право на свободу, щастя, розвиток і прояв своїх здібностей, вважає благо людини критерієм оцінки суспільних відносин (в цьому значенні синонімом виступає гуманність за В. Далем – людяність, людинолюбство, милосердя, любов до ближнього)²⁾.

Гуманізм – особливий світогляд, в центрі якого людина як вища цінність. Гуманізм пов'язаний з найважливішим для людини – з її власним існуванням, з її свободою, позитивними, життєстверджуючими здатностями, з усім найкращим та «темним», що є або може бути притаманне людині. На відміну від усіх інших світоглядів, в центрі гуманізму знаходиться людина, носій цього світогляду³⁾.

Важливе значення має на сьогодні, питання визначення функцій права соціального забезпечення, які стали предметом дослідження широкого кола науковців таких як: В.М. Андрійв, В.М. Горшеньов, М.І. Іншин, Г.В. Кузьменко, О.Є. Мачульська, С.М. Прилипко, Б.І. Сташків, В.П. Слобожанін, О.В. Тищенко, Я.М. Фогель, В.Ш. Шайхатдінов, В.І. Щербина, О.М. Ярошенко та інші.

Функції права – це основні напрями його впливу на суспільні відносини. Призначення функцій полягає в тому, щоб визначити активну й багатогранну роль права в громадянському суспільстві з позиції його впливу на суспільні відносини між людьми⁴⁾. Функції права поділяють на загально-соціальні та спеціальні юридичні. Гуманістична функція належать до загально-соціальних.

Дослідник гуманізму – Уоррен Аллен Сміт (Warren Allen Smith) виділив сім видів гуманізму і дав їм детальну характеристику. До класифікації Сміта увійшли:

1) гуманізм – явище, що означає ставлення до людських інтересів або до вивчення гуманітарних дисциплін (study of the humanities);

2) стародавній гуманізм – феномен, який відноситься до систем філософії Арістотеля, Демокрита, Епікура, Лукреція, Перікла, Протагора або Сократа;

¹ Schiller, F. C. S. Humanism : philosophical essays. - London :MacMillan, 1903. – 302 p.

² Д. Г. Лохіна Основні риси гуманізму та історичний аналіз розвитку гуманістичних ідей Давнього Китаю, античності та Арабського Халіфату. Духовність особистості: методологія, теорія і практика 6 (53) – 2012. С. 88-93.

³ Борзенко И. М., Кувакин В. А., Кудишина А. А. Основы современного гуманизма: Учеб. пособие для студентов. М.: РГО, 2002. – 389 с. [Электронный ресурс] /И. М. Борзенко, В. А. Кувакин, А. А. Кудишина. – Режим доступа:<http://rudocs.exdat.com/docs/index-331532.html>. – Борзенко И. М., Кувакин В. А., Кудишина А. А. Основы современного гуманизма.

⁴ Функції і принципи права: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/15060913/pravo/funktsiyi_printsipi_prava

3) класичний гуманізм – поняття, що відноситься до стародавніх гуманістичних ідей, які стали модними в період Ренесансу у таких мислителів, як Бекон, Боккаччо, Еразм Роттердамський, Монтень, Мор та Петрарка;

4) теїстичний гуманізм – явище, що до якого відносять діяльність як християнських екзистенціалістів, так і тих сучасних теологів, які наполягають на здатності людини працювати над своїм порятунком спільно з Богом;

5) атеїстичний гуманізм – описує творчість Жан-Поля Сартра та ін.;

6) комуністичний гуманізм – явище, що охоплює погляди деяких марксистів (наприклад, Ф.Кастро або колишнього секретаря Л.Троцького, Раї Дунаєвської), які вважають, що послідовним натуралістом і гуманістом був К.Маркс;

7) натуралістичний (чи науковий) гуманізм – еkleктичний набір переконань, утворених в сучасній науковій епосі й сконцентрованих на вірі у вищу цінність і самовдосконалення людської особистості⁵.

Стрижневі ідеї сучасного гуманізму, на думку С. П. Погребняка, сконцентровано у Гуманістичному маніфесті – 2000. Це, насамперед, визнання гідності і незалежності особистості головною соціальною цінністю; максимізація свободи вибору людини; дотримання принципу, згідно з яким кожна людина заслуговує до себе людського ставлення; визнання інших загальнолюдських моральних стандартів, а саме: правдивості і додержання обіцянок, чесності і відвертості, доброзичливості і надійності, вірності і вдячності, неупередженості і справедливості, добросовісності і прагнення до співробітництва тощо; шанування таких чеснот як здатність до творчості, самостійного вибору, мислення і поведінки, прагнення до максимальної реалізації талантів і здібностей, одержаних людиною від природи, спрямованість на засвоєння раніше невідомих їй сфер діяльності; гармонійне поєднання етики і розуму; віра в те, що збільшення знань дозволяє людям бути мудрішими і людянішими, а моральні норми сприяють прогресові розуму; пошук злагоді при наявності суперечностей шляхом розумного діалогу⁶.

Як зазначає В.В. Копейчиков: «гуманізм у праві – одна з найсуттєвіших, органічно властивих праву якостей... Саме такі соціальні цінності як свобода, рівність, справедливість становлять сутність гуманізму»⁷. Гуманістична функція характеризується тим, що право охороняє та захищає права і свободи людства, народу, людини. Наприклад, Конституція України в ст. 27 закріплює право людини і громадянина на життя. Держава забезпечує реалізацію людиною названого права, створюючи належні умови для недопущення свавільного позбавлення життя конкретної людини. В Україні з 5 квітня 2001 р. смертна

⁵ Who's Who in Hell: A Handbook and International Directory for Humanists, Freethinkers, Naturalists, Rationalists and Non-Theists / Comp. by Smith W.A. - N.Y., Barricade Books, 2000. - 1264 p.

⁶ Погребняк С.П. Втілення принципу гуманізму в праві // Вісник Академії Правових наук України : Зб. наукових праць. - 2007. - № 1. - С. 34. всього 33-42.

⁷ Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 1998. – Т.1: А-Г. – С. 660. всього 672с.

кара замінена довічним позбавленням волі, що свідчить про гуманізм українського права⁸.

Слід наголосити, що гуманізм знаходить своє концентроване вираження саме у праві соціального забезпечення, тому що саме останнє опікується проблемами соціальної та фінансової адаптації особистості в більшій мірі ніж будь-яке інше. Норми права соціального забезпечення є тим самим засобом, який змушує загальноприйняті правила поведінки і стандарти слугувати на благо людини й вирішувати проблеми соціальних ризиків, таких як втрата зв'язків із соціумом, безробіття, стійкі або раптові розлади здоров'я тощо. При цьому необхідно усвідомлювати, що в праві соціального забезпечення гуманізм удосконалюється під впливом цивілізаційного розвитку та розвивається разом із розвитком соціальних цінностей. Гуманізм соціального забезпечення турбує не просто питання недоторканності, фізичного благополуччя людини, пріоритету її життя над будь-якими процесами і явищами, а, більш того, якість і рівень такого життя. Таким чином, гуманізм у праві соціального забезпечення несе в собі найбільш соціальний характер, ніж будь-де.

Гуманістична функція правової реальності сприяє формуванню та реалізації нормативно-правових актів на засадах загальнолюдських цінностей, міжнародних стандартів прав людини, створення умов і механізмів їх втілення у життя суспільства і держави⁹.

Становлення держави завжди супроводжується складними процесами в соціально-економічному розвитку, що безпосередньо впливає на тенденції формування гуманістичних спрямувань в суспільстві. Саме в ці періоди прослідковується значне збільшення кількості тих категорій громадян, котрі потерпають від ризиків суспільних змін і потребують особливої підтримки держави. При цьому, під складним життєвими обставинами слід розуміти обставини, спричинені інвалідністю, віком, станом здоров'я, соціальним становищем, життєвими звичками і способом життя, внаслідок яких особа частково або повністю не має (не набула або втратила) здатності чи можливості самостійно піклуватися про особисте (сімейне) життя та брати участь у суспільному житті. Отже, складні життєві обставини – це обставини, що об'єктивно порушують нормальну життєдіяльність особи, наслідки яких вона не може подолати самостійно.

Гуманістична ідея втілена і в Конституції України, де в ст. 3 проголошено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава

⁸Функції і принципи права: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/15060913/pravo/funktsiyi_printsipi_prava

⁹ Основи держави і права [Текст] : навчальний посібник / Ред. А.М. Колодій, А. Ю. Олійник. – Київ : Либідь, 1997. – 208 с. С. 47.

відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави¹⁰.

Важливим аспектом морального прогресування суспільства є відкриття і формування ним, на певних етапах його розвитку, тих або інших «навічних» норм і цінностей моральності, без яких подальший розвиток людства в цілому виявляється неможливим.

Отже, дослідження функцій виконуючих соціального забезпечення в суспільстві, дозволяє глибше усвідомити суть і значення цього інституту, створює більш широкі можливості для прийняття оптимальних практичних рішень в даній сфері суспільного життя. Гуманність можна визначити як комплекс якостей особистості, що проявляються у вчинках і у відносинах до людей: чуйності, уважності, милосердя, доброти, любові, співчуття.

Як слушно зазначає О.В. Тищенко, в основу реформування соціально-забезпечувального законодавства має бути покладена гуманістична функція права соціального забезпечення, яка спрямовує на ефективну реалізацію соціально-правового становища людини як основної соціальної цінності держави. Першочерговим кроком в цьому напрямку має стати комплексна стратегія подолання бідності з метою підвищення якості життя¹¹.

Гуманістична функція права соціального забезпечення, яка шляхом утвердження позитивного сенсу і мети життя, формування гуманістичних цінностей та ідеалів виконує роль інтелектуальної терапії.

Таким чином, гуманістична функція права соціального забезпечення виражається в наступному:

1) особливій турботі про людину через надання максимально комфортних умов для досягнення соціального щастя, так, Конституцією України проголошено, що кожна особа має право обирати роботу, а отже держава має обов'язок надати таку роботу. Проте особлива турбота про працівника буде виражатись у соціальній підтримці у випадках його тимчасової непрацездатності, професійної хвороби або нещасного випадку на виробництві, у створенні правових та практичних умов щодо недопущення мобінгу в трудовій діяльності;

2) відшукувати нові підходи щодо подолання бідності та підвищення рівня життя і добробуту громадян, забезпечувати повноцінне життя населення;

3) забезпечення і утвердження якісних характеристик життя людини, яке охоплює всі сфери людської активності, як-от, здійснення трудової функції, творча реалізація, відпочинок, охорона здоров'я, батьківство та дитинство тощо шляхом реалізації візрцевих стандартів високого рівня життя;

¹⁰ Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.

¹¹ Тищенко О.В. Право соціального забезпечення України: теоретичні та практичні проблеми формування і розвитку галузі : монографія / О.В. Тищенко. – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2014. – 394 с. С.304.

4) зміцненні соціальних зв'язків за рахунок державної підтримки осіб, не здатних самотійно досягти соціального благополуччя.

Сіроха Д.І.

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
канд.юрид.наук, доцент кафедри трудового права
та права соціального забезпечення*

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ НОРМОТВОРЧОЇ ТЕХНІКИ У СФЕРІ ПРАЦІ

Розвиток суспільних відносин у різних сферах соціального життя обумовлює необхідність їх правового регулювання. Процес деталізації законодавчого регулювання відповідних відносин здійснюється за допомогою нормативних актів, які створюються як на відомчому, так і на локальному рівні. Сфера праці є тією сферою суспільних відносин, де процес локальної нормотворчості має системне та базове значення, адже забезпечує найвищий ступінь деталізації і конкретизації правового регулювання відповідних відносин. Саме тому існує необхідність дослідження нормотворчої техніки у сфері праці, розкриття її особливостей та системоформуючих ознак. Крім того, враховуючи той факт, що нормотворча техніка, тобто техніка створення, скасування та упорядкування відомчих та локальних актів, забезпечує ефективність галузевого регулювання та безпосередньо впливає на якість праворозуміння та правозастосування у відповідній сфері суспільного життя, визначення поняття нормотворчої техніки у сфері праці є актуальним та необхідним науковим завданням.

Слід відмітити, що у науковій літературі досі не існує визначення даної теоретико-правової категорії, оскільки теоретики права переважно досліджували окремі питання правотворчості, законотворчості, нормотворчості, юридичної техніки, законотворчої техніки у межах загальної правової доктрини, не концентруючи увагу на особливостях відповідної діяльності у конкретній сфері суспільного життя. Саме тому виходячи з фактичної відсутності досліджень щодо нормотворчої техніки у сфері трудових правовідносин, пропонуємо надати авторське визначення досліджуваній категорії нормотворчості у сфері праці.

Під нормотворчою технікою у сфері праці слід розуміти сукупність взаємозалежних правил, прийомів, засобів та способів, які використовуються суб'єктами трудових відносин під час участі у розробці і прийнятті відомчих та локальних нормативних актів, а також процедурах їх зміни, удосконалення і припинення з метою створення ефективної системи трудо-правового регулювання відносин у сфері праці.

Нормотворча техніка включає в себе такі елементи як правила викладення нормативних актів, засоби системного викладення їх змісту, а також засоби позначення зв'язків між загальним змістом нормативно-правового акту та кожним його приписом. При цьому цілком обґрунтованим є виділення